

Straubi vseh dežel, združite se

Kiparska dinastija Izšla je prva krovna monografija o kiparjih iz družine Straub, ki so zaznamovali barok v srednji Evropi – Del zgodbe slovenski

Pet bratov Straub. Pet kiparjev, za katere je bil nemški Wiesensteig pretesen. Emigrirali so, in to tako uspešno, da so po treh stoletjih pri nastajanju prve krovne mednarodne monografije o njihovem delu zaposlili umetnostne zgodovinarje iz Nemčije, Avstrije, Hrvaške in Slovenije. Rezultat ambicioznega sodelovanja ima naslov *Tracing the Art of the Straub Family (Po poteh umetnosti družine Straub)*. In ni naprodaj.

VOJKO URBANČIČ

Izid knjige je za ljubitelje zgodovine vizualnih umetnosti imenitna novica, saj slovenski prispevek h kiparski dinastiji s priimkom Straub, ob primku Robba, drugem najpomembnejšem na področju slovenske baročne plastike, še ni bil postavljen v reprezentančen mednarodni okvir. Niti monografije o zgolj slovenskem gradivu še nismo imeli. Knjižna novost prvič omogoča primerjave dosežkov kiparjev iz družine Straub, ki so v 18. stoletju delovali na območju od Bavarske, prek Avstrije in Slovenije, do Hrvaške, nekatere segmente njihovih opusov pa hranijo še v Italiji in na Madžarskem.

Izhodišče te umetniške dinastije je bil Wiesensteig, danes dvatisočglavo mestece z znanim smučiščem v zvezni deželi Baden-Württemberg, ki je bilo v 18. stoletju pod tedanjo Bavarsko. V njem je deloval kipar in mizar Johann Georg Straub (1674–1755), oče Johanna Baptista (1704–1784), najpomembnejšega med petimi brati kiparji, ki je v Münchnu dosegel položaj dvornega kiparja volilnega kneza Karla Albrechta – ta je bil kasneje nekaj let cesar Karel VII. –, Philippa Jakoba oziroma slovenjeno Filipa Jakoba (1706–1774), ki se je uveljavil v Gradcu in velja za enega od najboljših avstrijskih baročnih kiparjev sploh, Josepha oziroma Jožefa (1712–1756), ki je danes prvo ime kiparskega baroka v Mariboru in na slovenskem delu Štajerske, Johanna Georga mlajšega oziroma Janeza Jurija mlajšega (1721–1773), ki je večino življenja preživel v Radgoni, kjer se je bogato poročil, in Franza Antona (1726–1774/1776), ki je vzpostavil zelo produktivno delavnico v

Zagrebu. Johann Georg Straub je imel v dveh zakonih nič manj kot dvajset otrok.

Generacijo za njegovimi sinovi je kiparsko izročilo nadaljeval še njegov daleč najznamenitejši vnuk Franz Xaver Messerschmidt (1736–1783), sin ene od njegovih hčera, ki se je učil pri stricah v Münchnu in Gradcu, zatem pa si ustvaril kariero, razpeto med Münchnom, cesarskimi naročili na Dunaju in Bratislavo. Odmaknjen od dvornega sveta, ki mu je naročal, denimo, portrete Marije Terezije, je proti koncu življenja ustvaril impresivno zbirko upodobitev človeških grimas in spakovanja. *Karakterne glave*, kot so jih poimenovali, so nekaj najbolj – milo rečeno – ne navadnega, kar je uspelo dati svetu srednjeevropskemu poznemu baroku.

Branje, dostopno le na spletu

Kiparji iz družine Straub so v novi krovni knjigi oživel zaradi dveletnega programa EU *Kreativna Evropa*, v okviru katerega so v Sloveniji izvedli tudi **restavriranje** najbolj propadajoče dediščine Straubov. *Kreativna Evropa* ga je omogočila z natanko 199.799,18 evra, lokalna sofinancerja sta bila še kulturno ministrstvo na Hrvaškem in v Nemčiji bavarsko ministrstvo za izobraževanje, znanost in umetnost. Vodilni partner projekta je bil Hrvaški restavratorski zavod, zanimiv pa je podatek, da knjiga v nakladi le 1000 izvodov ni naprodaj, temveč je njena vsebina prosto dostopna na naslovu www.trars.eu. Dopisali so, da je v spletni izdaji tudi tisto, za kar je med platnicami zmanjkalo strani. Impresiven katalog s 176 evidentiranimi deli bratov ima na spletu podrobnejše opise in več fotografij.

Slovenski partnerji pri projektu so bili predstavniki **ZVKDS** oziroma restavratorskega centra in filozofske fakultete. Projektni koordinator za Slovenijo je bil Matej Klemenčič, profesor umetnostne zgodovine na slednji, ki je bil ob Katri Meke iz Narodne galerije in Kseniji Škarić iz Hrvaškega restavratorskega zavoda še sourednik monografije ter soavtor uvodnega zapisa številnih sodelavcev iz vseh štirih držav, med katerimi je iz Slovenije še Valentina Pavlič, ki

pripravlja doktorat o Jožefu Straubu. Z **ZVKDS** so sodelovali Saša Dolinšek, Valentin Benedik in Katja Kavkler. Dolg kolofon monografije kaže preseganje še vedno ustaljenega omejevanja umetnostnozgodovinskih raziskav na teritorije aktualnih nacionalnih držav, četudi je njihov predmet iz prednacionalnih časov.

Je kiparja kužnega znamenja pokopala kužna bolezen?

Slovenija, predvsem njen severovzhodni del, je del zgodbe o kiparjih iz družine Straub z deli kar treh izmed peterice z Jožefom na čelu, s slovenskim območjem pa sta povezana tudi Filip Jakob, ki se je v drugi zakon podal z Mariborčanko Marijo Ano Duhn, ter Janez Jurij mlajši, o katerem je najmanj znanega. Najširše znan dosežek Jožefa, avtorja masivnih figur v poudarjenih kontrapostih z izrazito ekspresivnostjo in baročno živostjo, ostaja Mariborčanom in obiskovalcem štajerske prestolnice – v obliki kopij, kot ljubljanski Robbov vodnjak – sleherni dan pred očmi. Je namreč avtor kiparskega okrasja kužnega znamenja z Marijo in svetniki na tamkajšnjem Glavnem trgu, ki ga v izvorniku hranijo v mestnem pokrajinskem muzeju, med njegovimi drugimi osrednjimi deli so še kipi, ki jih je ustvaril za oltarje in prižnico v cerkvi sv. Jožefa v Studencih in minornitski cerkvi na Ptuj (ki je znana žrtev bombardiranja med drugo svetovno vojno). Ta oltarja, ohranjena le fragmentarno, sta bila osrednja referenca pri sestavljanju njegovega opusa.

Iz arhivskih listin je znano, da je sprva deloval tudi v Ljubljani, kjer se je zapletel v pravni spor s kiparskim kolegom Henrikom Mihaeleom Löhrom – v njegovi delavnici je bil pomočnik –, na Vipavskem, predvsem pa na Štajerskem. Umril je mlad, danih mu je bilo le 44 let. Ker so kmalu za njim pomrli tudi njegovi otroci, sklepajo, da je nemara v njegovi družini kosila ena izmed kužnih boleznih, kar je pomenljivo že zato, ker je prav on v mladih letih izklesal kužno znamenje, postavljeno v zahvalo za konec nevarnosti kuge. Njegova dela ostajajo razpršena po slovenskih krajih, nekaj je ohranjenih

tudi na Hrvaškem, Madžarskem in v Italiji.

Med strokovnimi novostmi, ki jih prinaša monografija, je tudi premik pri raziskovanju njegovega nasledstva. Priprave na izdajo so prinesle odkritje arhivskega podatka, da je njegovo delavnico že v letu njegove smrti od njegove vdove Jožefe odkupil njegov pomočnik Jožef Holzinger, zadnji pomembni baročni kipar slovenske Štajerske.

Kužno znamenje Jožefa Strauba v Mariboru so leta 1990 nadomestili s kopijami, izvirniki so na varnem v tamkajšnjem pokrajinskem muzeju.
FOTO IZTOK ILICH